

Posudek dizertační práce

Martin KOHOUT: Tiskové zákonodárství ČSR v legislativním procesu a judikatuře Nejvyššího soudu v letech 1918 – 1938, Právnická fakulta UK v Praze, 2014, 274 stran

Posuzovatel: Doc.PhDr.JUDr. Jakub Rákosník, Ph.D.

Martin Kohout si zvolil téma vývoje tiskového práva v meziválečném Československu. Cíle své práce formuloval do značné míry syntetizující formou – podle vlastních slov z úvodu mu šlo o vytvoření uceleného přehledu tiskového práva první ČSR. V rámci toho se zaměřil zvláště na samotný legislativní proces (v tomto směru důkladnou pozornost věnoval rozboru jednotlivých osnov předpisů) a v rámci možností též na úlohu Nejvyššího soudu při interpretaci platného práva.

Výzkumné teze lze považovat za originální a přínosné. Za prvé autor vytváří vlastní periodizaci vývoje tiskového práva, která se skládá ze tří fází. Za druhé presumuje (a následně demonstruje) skutečnost, že v průběhu 30. let začala citelně vzrůstat pravomoc administrativních orgánů ve vztahu ke kontrole tisku. Nutno poznamenat, že tato teze patří k oblíbeným (a zároveň zásadním) při interpretaci dějin první republiky již přinejmenším od 50. let 20. století, kdy marxisticko-leninská historiografie pracovala s konceptem rostoucí fašizace prvorepublikového systému. Novější literatura (např. Z. Kárník) pak hovoří méně vyhroceně o směřování k autoritativní (či autoritativnější) demokracii. V tomto směru bych při obhajobě rád autora požádal, zda by se mohl těmito širšími interpretačními souvislostmi v rámci možností zabývat.

Za třetí pak autor ve svých výchozích tezích předpokládá, že interpretace zákonných ustanovení byla ze strany Nejvyššího soudu spíše extenzivní než restriktivní.

Struktura práce se důsledně přidrží chronologického řazení, což lze u takto pojatého tématu považovat za akceptovatelné.

Seznam pramenů je reprezentativní a zvláště kvituji s povděkem, že autor zaměřil svou pozornost v nemalé míře také na archivní prameny. Navíc nevyužívá jen archivní zdroje soudní povahy, nýbrž se mu podařilo nalézt i velmi užitečný fond advokáta Bartoška, který si precizně archivoval řešené kauzy (nejednou právě případy tiskové). Jen mi není jasné, co znamená autorův výrok na s. 12, že Bartošek byl poslancem Volné myšlenky. Dále bych se v této souvislosti dovolil autora zeptat, co myslel svým výrokem o Steinových pamětech, že nejde o primární zdroj. Paměti obvykle za primární pramen totiž považujeme. Závěrečný seznam pramenů a literatury mohl rozdělit na sekci pramenů a literatury; v historických dizertacích takové dělení bývá obvyklé. Jistěže by bylo možné namítnout, že podle názoru oponenta nějaké zásadní dílo nebo publikovaný pramen chybí (postrádám v tomto směru např. dodnes velmi užitečnou práci K. Malého o perzekuci dělnické třídy, která zasahuje i otázky tiskové), ale jak jsem již konstatoval výše, Kohoutův seznam je relativně rozsáhlý a z hlediska požadavků, jaké jsou kladeny na dizertační práce, plně akceptovatelný. Na své informační zdroje také ve svém textu důsledně odkazuje. Bylo by jen žádoucí, kdyby při opakovaných citacích za sebou používal obrat „tamtéž“ (někdy jej použije, jindy ne). Zároveň by měl být obezřetný při odkazech na související zdroje, aby (viz s. 24) při široké informační základně, jakou máme k A. Rašínovi, neodkazoval na příspěvek o Karlu Englišovi.

Z jazykového hlediska je práce kvalitní a kultivovaná. Překlepů je minimum a mohu konstatovat, že jazykovou kvalitou se Kohoutova práce pohybuje nad průměrem odevzdávaných dizertačních prací.

Z hlediska technických parametrů textu bych upozornil na následující nedostatky. Autor nedůsledně umísťuje indexová čísla poznámek. Ta musí být vždy až za interpunkčním znaménkem. Dále by měl více systematicky zacházet se jmény aktérů, jež ve svém textu zmiňuje. Někdy je uvádí celým jménem, jindy jen s iniciálou křestního a někdy jen příjmením. Patrně nejvhodnější postup z hlediska čtenářského je při prvním uvedení v kapitole uvést celé jméno. Příležitostně autor dělá příliš krátké odstavce; nikoli však v míře takové, aby tím byl narušen tok vyprávění jako celku. Zřejmě jen omylem zůstalo tučné písmo na s. 108. Nejednotně rovněž uvádí webové odkazy.

Velmi oceňuji autorovu důkladnost při zpracování tématu. Za prvé věnuje s ohledem na materiální kontinuitu práva velkou pozornost právní úpravě rakouské v druhé polovině 19. století (a v jisté míře také uherské). Za druhé rozsáhle rozpracovává jednotlivé předpisy z hlediska jejich obsahu, přičemž se neomezuje jen na prosté převyprávění daného ustanovení, nýbrž neváhá tato ustanovení také kriticky hodnotit (viz např. s. 88). Vzhledem k vyššímu počtu osnov a platných předpisů musím konstatovat, že text je kvůli svému vysoce detailnímu rozboru mnohdy nepřehledný. Možná by byla užitečná tabulka v příloze, kde by klíčová a nejvíce kontroverzní ustanovení byla přehledně zpracována a čtenář se pak mohl v textu lépe orientovat. Za přebytečný považuji rozsáhlý rozbor Ústavy z roku 1920. Za solidní bych považoval rozbor její Hlavy V, která obsahovala práva a svobody. V tomto případě se totiž autor zaměřil jen na ta práva, jež jsou relevantní pro tiskové právo. Naopak rozbor fungování sněmoven, volebního systému apod. považuji z hlediska tématu za zcela zbytečný.

K postřehu na s. 44 o chybějící subjektivitě politických stran bych doplnil, že i v soudních řízeních tiskových tato otázka nejednou byla předmětem jednání, např. když strana si nemohla zadat tisk agitačních materiálů kvůli chybějící subjektivitě, a tak smlouvu podepsal její činovník. Když pak tiskový podnik nedostal zaplacen, obracel se na překvapeného funkcionáře. Soud pak z pochopitelných důvodů dal za pravdu žalobci a odsuzoval funkcionáře k zaplacení úhrady, jenž se neúčinně bránil poukazem, že materiály si ve skutečnosti objednávala strana. Namísto rozboru ústavy mohla být právě takovým souvisejícím věcem věnována větší pozornost.

Naopak za vynikající bych označil podrobný rozbor aplikace zákona na ochranu republiky prostřednictvím soudní judikatury.

Rovněž mohla být větší pozornost věnována okolnostem, za kterých se jednotlivé osnovy předpisů objevovaly. Nebývá totiž nedůležité, jaká politická strana za návrhem v parlamentu stojí a za jakých politických podmínek jej navrhuje. Těmito záležitostem se autor téměř nevěnuje a omezuje svůj výklad na úzce pojatou „právníckou optiku“. K těmto otázkám se dostává v podstatě jen nahodile, když se blíže věnuje postojům jednotlivých kritiků předloh v parlamentu (viz např. v kapitolách 5.3. a 6).

Navzdory dílčím námitkám uvedeným výše, jež by však rozhodně neměly zastírat celkovou vysokou analytickou úroveň celého textu, dizertační práci Martina Kohouta hodnotím jako velmi zdařilou a k obhajobě vůči ní nevznáším žádné námitky zásadní povahy.

V Praze, dne 19. května 2014

.....
Jakub Rákosník